

10. Department for Environment, Food & Rural Affairs Waste Management Plan for England July 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gov.uk/defra.

11. Міщенко В. С., Виговська Г. П. Проблеми імплементації європейського законодавства у сфері поводження з відходами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.waste.com.ua.

References

1. Pogribnyi I. Ya. Do pytannya systemnogo povodzhennya z tverdymy pobutovymy vidkhodamy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1709>.

2. Mishchenko V. S. Normatyvno-pravovi ta ekonomichni aspekty povodzhennya z vidkhodamy v Ukraini [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://waste.ua/eco/2012/waste-management/legislation>.

3. Maliei O. V. Doskonalennya ekonomichnogo instrumentariiu upravlinnya u sferi povodzhennya z tverdymy pobutovymy vidkhodamy na regionalnomu rivni [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2567>.

4. Oficijnyi sait Derzhavnoi Sluzhby Statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ukrstat.org/uk>.

5. Zakon Ukrainy «Pro vidkhody» # 187/98-VR vid 05.03.1998 r. zi zminamy i dopovnennamy.

6. Kontsepyisia Zagalnoderzhavnoi programy povodzhennya z vidkhodamy na 2013-2020 rr.

7. Informaciino-analitychnyi biuletен KМУ [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.info-kmu.com.ua/2013-10-03-000000am/article/16319193.html>.

8. UNIAN «U VR proponuiut provesty sluxannya "Pro stan povodzhennya z vidkhodamy"» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://consumers.unian.net/ukr/detail/7114>.

9. National Waste Management Strategy of the Republic of Moldova (2013-2027) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:

10. http://www.serviciulocale.md/public/files/deseuri/2013_01_24_NATIONAL_WASTE_MANAGEMENT_STRATEGY_2013-27_ENG.pdf.

11. Department for Environment, Food & Rural Affairs Waste Management Plan for England July 2013 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: www.gov.uk/defra.

12. Mishchenko V. S., Vygovska G. P. Problemy implementatsii yevropejskogo zakonodavstva u sferi povodzhennya z vidkhodamy. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: www.waste.com.ua.

Рецензія/Peer review : 17.3.2014 р.

Надрукована/Printed : 11.6.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту та туризму Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара Н. П. Мешко

УДК 378 (477)

S.A. MATYUKH

Хмельницький національний університет

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Досліджено вплив сучасних глобалізаційних процесів на формування ринку освітніх послуг вищих навчальних закладів. Сформовано основні форми міжнародної співпраці вищих навчальних закладів. Запропонована сучасна модель формування глобального освітнього простору вищої школи. Визначені етапи інтернаціоналізації діяльності вищих навчальних закладів за умов глобалізації..

Ключові слова: ринок послуг, світовий ринок освітніх послуг, світовий ринок вищої освіти, економіка знань.

S.A. MATYUKH

Khmelnytskyi National University

THE IMPACT OF GLOBALIZATION PROCESSES ON THE FORMATION EDUCATIONAL SERVICE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract – Investigated impact of modern globalization processes on the formation of the educational market in higher education institutions. The author argues that the basic processes of globalization in education must be treated in several aspects, particularly in the institutional, conceptual, procedural. Is noted that the process of internationalization in higher schools associated with increased interaction of national education systems and educational institutions, and examined basic forms of international cooperation which manifested in the development of such tendencies.

In the result of analysis, the author notes that formation of the global education system occurs due involvement of elements that are formed at different levels. Proposed modern model of global educational environment of high school, which consists of eight elements. Identified stages of internationalization of higher education institutions in conditions of globalization.

Keywords: services market, global market of educational services, the global market of higher education, knowledge economy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Новітня світова економіка в трактуванні різних наукових шкіл представляється як постіндустріальна, «нова» економіка, економіка знань. Одночасно в основі більшості концепцій лежить трансформація галузевої структури у напрямку розвитку нових галузей, які сприяють задоволенню диференційованих потреб людини. Період постіндустріалізації характеризується збільшенням долі зайнятих у сфері послуг, трансформацією головного виробничого ресурсу, в якості якого починають виступати знання. В сучасному суспільстві освіта, наукові дослідження, культура, галузі виробничої інфраструктури стають одним із стратегічних чинників економічного і соціального прогресу.

Нині знання застосовуються для систематичних нововведень і новаторства, а володіння знаннями і здатність до їх «тиражування» (наприклад, освіченість людини) виступають як провідна продуктивна сила, попит на яку постійно зростає, а виробництво забезпечується в системі освіти на національному та міжнародних рівнях під впливом глобалізації. Виходячи з цього практично в усіх країнах світу, як розвинених, так і у більшості тих, які розвиваються узятий курс на підтримку вищої освіти, забезпечення лідируючих позицій в цій сфері, а також інтернаціоналізацію і експортну експансію освітніх стандартів і систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень в галузі теорії і практики міжнародної взаємодії з приводу створення та обміну освітніми послугами вищої школи в умовах глобалізації світової економіки, інтегрування суб'єктів національних систем вищої освіти у світовий ринок освітніх послуг показав, що на сучасному етапі склалася досить велика наукова база, як представлена працями зарубіжних вчених, таких як: Г. Беккер, Е. Денісон, П. Друкер, Ф. Махлуп. Термін «економіка, заснована на знаннях» (knowledge based economy) був введений в 60-х рр. ХХ ст. Ф. Махлупом, який пропонував розділити всі знання на п'ять видів: практичні, інтелектуальні, буденні і розважальні, духовні, непотрібні знання [6, с.48] Соціальні передумови виникнення «суспільства знань» в другій половині ХХ ст. досліджував П. Дракер, який у своїй роботі «Посткапіталістичне суспільство» вказує, що «знання швидко перетворюються на визначальний чинник виробництва, відсовуючи на задній план і капітал, і робочу силу» [2, с.71].

В Україні вагомий внесок у розробку вищезазначеної проблематики внесли І.М. Гріщенко, В.Г. Кремінь, П.М. Куліков, В.І. Луговий, та інші. Незважаючи на значну теоретичну базу аспект інтеграції українських вузів в міжнародний обмін освітніми послугами шляхом активізації і диверсифікації видів і форм їх зовнішньоекономічної діяльності недостатньо досліджений.

Постановка завдання Мета наукового дослідження полягає у визначенні тенденції розвитку світового ринку освітніх послуг вищих начальних закладів за умов сучасних глобалізаційних процесів.

Невирішені частини проблеми. Досягнення поставленої мети вимагало вирішення наступних завдань: дослідити особливості формування світового ринку освітніх послуг; виявити тенденції розвитку світового ринку освітніх послуг в умовах глобалізації світової економіки; дослідити напрямки наднаціонального регулювання міжнародного обміну освітніми послугами.

Основний матеріал дослідження. Сучасне функціонування світової економічної системи пов'язане з розвитком таких фундаментальних тенденцій, як інтернаціоналізація господарського життя, транснаціоналізація бізнесу, регіональна економічна інтеграція, глобалізація.

Взаємозв'язок умов і проявів формування єдиного ринку освітніх послуг в загальносвітових масштабах передбачає детальне дослідження кількісних і якісних характеристик процесів, які протікають у світовій економіці з їх адаптацією до сфери вищої освіти.

Усі сучасні дослідження проблеми, яка вивчається, в якості найважливішої тенденції розвитку світової економіки в цілому, виділяють глобалізацію. При цьому в науковій літературі існує декілька варіантів визначення глобалізації, які описують різноманіття її прояву.

Зокрема, існує підхід до розуміння глобалізації як етапу інтернаціоналізації господарського життя, який пов'язаний з інтенсифікацією міжнародних обмінів, посиленням взаємовідносин і взаємозалежності різних ланок і суб'єктів світової економіки [8, с.7].

Процеси глобалізації в освіті повинні розглядатися у кількох аспектах: інституціональному, концептуальному, процесуальному. Інституціональний аспект ґрунтується на впливі таких всесвітньовідомих організацій як ЮНЕСКО, Всесвітній Банк, Рада Європи, Організація економічного співробітництва та розвитку тощо. ЮНЕСКО здійснює організаційне регулювання процесу розвитку світового освітнього простору. Дана організація розробляє для всіх країн міжнародно-правові акти як глобального, так і регіонального характеру.

Європейський Союз відіграє першочергову роль у розробці напрямів соціально-економічної та політичної стратегії західноєвропейських держав. Пріоритетними цілями ЄС є розвиток загальноєвропейського виміру освіти, сприяння мобільності та налагодження зв'язків між університетами й школами Європи.

Досить впливовим стосовно розвитку глобалізаційних процесів в освітній сфері залишається Всесвітній Банк. На переконання фахівців Банку, найважливішими чинниками, які впливатимуть на розвиток освіти на сучасному етапі, є: демократизація, ринкова економіка, глобалізація, значні технологічні інновації, еволюція суспільного та приватного факторів. Своєю діяльністю Банк сприяє наданню кожному індивіду шансу для отримання початкової та базової освіти на належному рівні якості; відповідних навичок, достатніх для життя в умовах глобальної економіки; користування вигодами, що створює освіта у громадському житті; збагачення позитивним досвідом духовних стосунків [7, с. 313].

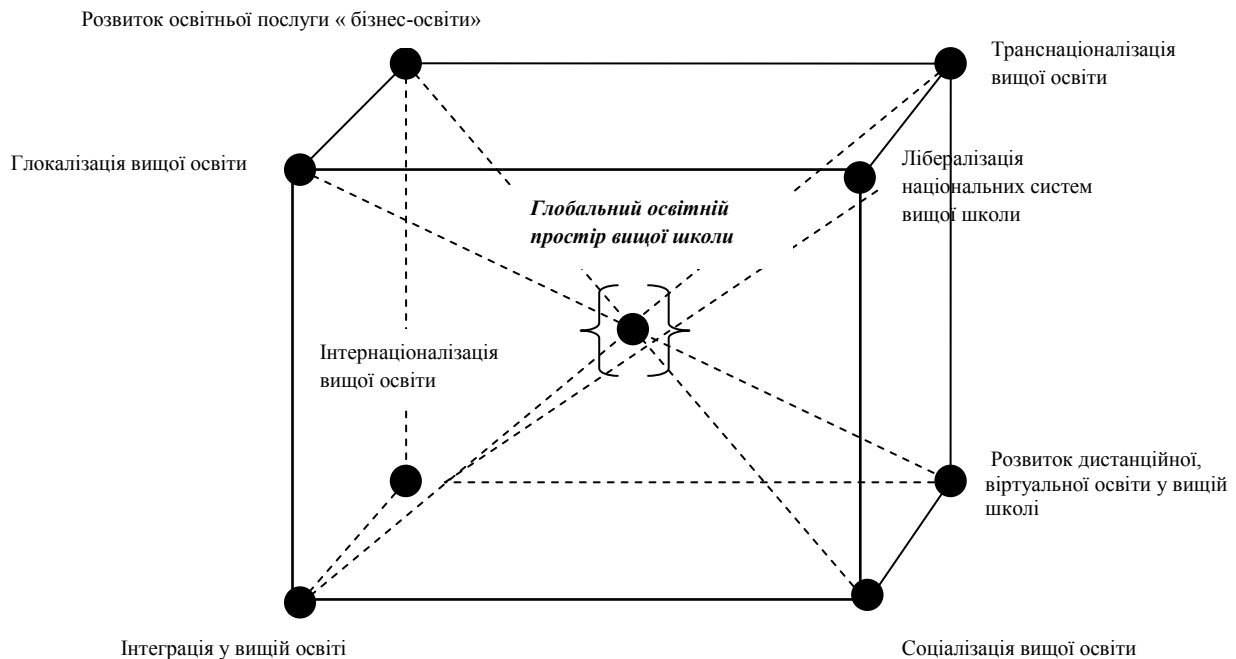
Процес інтернаціоналізації в сфері вищої школи пов'язаний з посиленням взаємодії національних систем освіти, освітніх закладів, які реалізують різні форми міжнародної співпраці, які проявляються в розвитку таких тенденцій, як: нарощування кількісних параметрів експорту освітніх послуг вищих навчальних закладів, академічної мобільності студентів і викладачів; формування освітніх центрів (локально-територіальних) на світовому ринку освітніх послуг вищої школи, які в науковій літературі позначається терміном «глокалізація» [9, с.78]; конвергенція освітніх програм і стандартів у вищих навчальних закладах; посилення інтеграції освітніх закладів між собою за допомогою угод про співпрацю,

про створення міжнародних освітніх альянсів, а також освіти з наукою і бізнесом через диверсифікацію форм освітніх закладів, розвиток системи освітнього франчайзингу тощо

Відповідно, цей підхід у сфері вищої освіти формує декілька взаємозв'язаних тенденцій:

- по-перше, поява системи транснаціональної освіти, яка включає поширення віртуальних і дистанційних форм навчання;
- по-друге, уніфікація і універсалізація систем оцінки якості освітніх систем (міжнародна акредитація, сертифікація), включаючи єдність ступенів освітнього процесу, підвищену роль англійської мови, нострифікацію (взаємне визнання) документів про освіту;
- по-третє, зміна принципів функціонування освітнього простору в контексті соціального (принцип рівності і доступності), географічного (принцип відкритості) та інтелектуального (модель «освіта на протязі життя») змісту.

Вказані підходи до розуміння процесу глобалізації у світовій економіці відповідають двом течіям економічної думки - скептичній і гіперглобалістській. В той же час, існує і третя концептуальна течія, яка ототожнює глобалізацію з процесом трансформації світової економічної системи, переходом від локально-територіального розвитку до геоекономіки. В даному контексті глобалізація розглядається як потужна трансформуюча сила, відповідальна за «всебічний перерозподіл» суспільств, економіки, інститутів і світового порядку. Відповідно, з цих позицій глобалізацію сфери вищої освіти можна позначити як перехід від національних освітніх систем до глобального освітнього простору за принципом побудови кристалічної решітки (об'ємно-центричної), для якої характерне регулярне розташування частинок (структурних елементів і процесів) у взаємозв'язку і взаємозалежності (рис. 1.).

В той же час формування глобальної освітньої системи відбувається за рахунок залучення до цього процесу різнорівневих елементів, включаючи: на рівні глобальної мегасистеми (планетарному) – систему транснаціональної освіти, взаємодії і взаємозбагачення національних освітніх систем, міждержавних, міжрегіональних зв'язків і міжнародної співпраці; на рівні конкретних освітніх систем вищої школи - систему інтернаціональної (міжнародної) освіти, яка розвиває планетарне мислення і свідомість, та організацію процесу навчання відповідно до сучасних освітніх стандартів, нових інформаційних і навчальних технологій.

Разом з тим у рамках глобальної освітньої системи не лише взаємодіють і взаємопроникають один в одного національні освітні простори і системи, але і формується особлива «мегасистема», де задається і реалізується мета національної і світової освітньої політики, де функціонують специфічні зв'язки і стосунки між державами та їх освітніми системами, спрямовані на всесвітнє розширення можливостей розвитку особистості, що закладено Загальною декларацією прав людини: «...вища освіта має бути однаково доступна для всіх на основі здібностей кожного» [8, с.16].

В результаті в якості мегатенденцій формування і розвитку глобальної освітньої системи вищої школи виділяють: масовий характер освіти і її безперервність як нова якість; значимість як для індивіду, так і для громадських очікувань і норм; орієнтація на активне освоєння людиною способів пізнавальної діяльності; адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості; орієнтація навчання на особистість студентів, забезпечення можливостей його саморозкриття.

В результаті в якості мегатенденцій формування і розвитку глобальної освітньої системи вищої

школи виділяють: масовий характер освіти і її безперервність як нова якість; значимість як для індивіду, так і для громадських очікувань і норм; орієнтація на активне освоєння людиною способів пізнавальної діяльності; адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості; орієнтація навчання на особистість студентів, забезпечення можливостей його саморозкриття.

Позначене доповнює раніше сформульовані структурні елементи кристалічної решітки (рис. 1), дослідження змістовних характеристик яких проведемо з позицій процесно-структурного оформлення глобального ринку освітніх послуг.

Інтернаціоналізація освіти, що визначає посилення взаємозв'язку між національними освітніми системами і їх учасниками стає усе більш важливим чинником як державної політики, так і стратегії окремого університету. Інтернаціоналізація означає звернення до «благ міжнародної співпраці».

З точки зору окремо взятої освітньої установи вищої школи, інтернаціоналізацію можна визначити як процес виходу загального освітнього процесу за національні межі, який здійснюється у відчутних для цієї освітньої установи розмірах. При цьому з точки зору об'єкту інтернаціоналізація виступає або як «пряма» (у даному випадку безпосередні учасники освітнього процесу, тобто студенти, аспіранти і викладачі переходять межу), або як «непряма» (тут з країни в країну переміщуються ідеї, інформація у вигляді підручників і навчальних посібників, монографій, статей, патентів тощо). З позицій спрямованості інтернаціоналізація може бути як зовнішньо орієнтованою (ідеї та люди «йдуть» з ВНЗ за межі країни), так і внутрішньо орієнтованою (люди та ідеї «приходять» у ВНЗ з-за кордону), що повною мірою відноситься і до національної освітньої системи в цілому.

В цілому в підготовленій Міжнародною Асоціацією ректорів університетів (IAUP) доповіді про стратегію інтернаціоналізації відзначається: «Ми рішуче наполягаємо на тому, щоб усі установи системи вищої освіти активно сприяли процесу інтернаціоналізації своїх навчальних закладів». [4, с.24]

До найбільш суттєвих причин інтернаціоналізації вищої освіти, можна виділити наступні:

- політичні - демократизація світової спільноти, розвиток інтеграційних процесів в політичній і соціальній сферах;
- економічні - глобалізація економіки і технологій, вимоги світового і регіональних ринків праці;
- культурні та ідеологічні - ріст міжнародної відкритості і діалог національних культур, які розвиваються;
- академічні - інтернаціональний характер наукових знань, універсальна основа освіти і науково-дослідної діяльності, формування міжнародних стандартів якості;
- інформаційні - нові інформаційні технології, глобальні мережі [3, с.46].

Статистичні дослідження часто пов'язують розвиток інтернаціоналізації вищої освіти з академічною мобільністю як відображенням експорту освітніх послуг. Зокрема, за останні 25 років міжнародна академічна мобільність зросла більш ніж на 300 %, а фінансові показники, включаючи мовні курси, середню і вищу освіту, додаткову професійну освіту тощо, досягають 100 млрд дол. [1, с.18].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, світовий ринок освітніх послуг як підсистема сучасного світового господарства являє собою глобалізований освітній комплекс, що включає освітні установи різних рівнів (національного, міжнародного та транснаціонального) та професійної спрямованості, з одного боку, і споживачів з різних країн, з іншого боку, пов'язаних певною системою світогосподарської взаємодії з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання освітніх послуг вищих навчальних закладів, націленої на отримання доходів, підвищення якості та вартості робочої сили і забезпеченню ринку праці необхідними фахівцями. В цілому в процесі глобалізації світова вища освіта вступає в якісно новий етап - міжнародну інтеграцію, яка є результатом розвитку і поглиблення попереднього етапу інтернаціоналізації і доведення його до рівня інтеграції національних систем.

Література

1. Грищенко І.М. Економічні умови забезпечення якості освітніх послуг у системі вищої освіти: монографія / І.М. Грищенко. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 364 с.
2. Дракер П. Посткапіталістическое общество / П. Дракер. – М.: Academia, 1999. – С. 71.
3. Зорников И.Н. Экспорт образовательных услуг: зарубежный опыт и российская практика / И.Н. Зорников // Вестник ВГУ. – 2006. – №3. – С. 45-52.
4. Кремінь В.Г. Підвищення економічної ефективності освіти України: концептуальні засади вирішення проблеми / В.Г. Кремінь // Вісник КНУТД. – 2013. – №5. – С. 16–26.
5. Макбурни Г. Глобализация: новая парадигма политики высшего образования. Рычаги глобализации как политическая парадигма высшего образования // Высшее образование в Европе. – 2001. – Т. XXVI. – № 1. – Режим доступа : www.technical.bmstu.ru/istoch/reforma/glob.doc
6. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США. / Ф. Махлуп. – М.: Прогресс, 1996. – 189 с.
7. Степко Ю.М. Вища освіта в системі суспільно-економічних відносин: нові реалії для України / Ю.М. Степко // Вісник КНУТД. – 2012. – №4. – С. 312–321.
8. Хелд Д. Глобальные трансформации. Политика, экономика и культура. / Д. Хелд, Д. Гольдблатт, С. Макгрю, Д. Перратон. – М.: «Праксис», 2004. – С. 2–17.

9. Robertson R. Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity. //Global Modernities/ Ed. by M. Featherstone, S. Lash, R. Robertson. - L., 1995.

Reference

1. Hryshchenko I.M. Ekonomichni umovy zabezpechennia yakosti osvitnikh posluh u systemi vyshchoi osvity: [monohraf.]/ I.M. Hryshchenko.- K.:Pedagogichna dumka, 2012.-364 c .
2. Draker P. Postkapytapystycheskoe obshchestvo /P.Draker. - M.: Academia,1999. - S.71.
3. Zornykov Y.N. Эkспорт образовательных услуг: зарубежный опыт у rossyiskaia praktyka / Zornykov Y.N. //Vestnyk VHU. - 2006. -#3.- S. 45-52.
4. Kremin V.H. Pidvyshchennia ekonomichnoi efektyvnosti osvity Ukrainy: kontseptualni zasady vyrishennia problemy/ Kremin V.H// Visnyk KNUTD– 2013. – #5. – S. 16–26.
5. Makburny H. Hlobalyzatsiia: novaia paradyhma polytyky vyssheho obrazovaniia. Rykhahy hlobalyzatsyy kak polytycheskaia paradyhma vyssheho obrazovaniia // Vyssh. obraz. v Evrope. — 2001. — T. XXVI. —# 1. — Rezhym dostupa : www.technical.bmstu.ru/istoch/reforma/glob.doc
6. Makhlyup F. Proyzvodstvo y rasprostraneniye znanyi v SShA./F. Makhlyup.- M.: Prohress, 1996.- S. 189.
7. Stepko Yu.M. Vyshcha osvita v systemi suspilno-ekonomichnykh vidnosyn: novi realii dlia Ukrainy/ Yu.M. Stepko// Visnyk KNUTD– 2012. – #4. – S. 312–321.
8. Kheld D., Holdblatt D., Makhriu Э., Perraton D. Hlobalnye transformatsyy. Polytyka, ekonomyka y kultura. - M.: «Praksys», 2004. - S. 2-17.
9. Robertson R. Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity. //Global Modernities/ Ed. by M. Featherstone, S. Lash, R. Robertson. - L., 1995

Рецензія/Peer review : 8.5.2014 р. Надрукована/Printed :11.6.2014 р.